

Гібриди НК Технік, Торес та СИ Харнас виявились стійкими (бал 7) до ураження борошнистою росою. Хвороба проявлялась на стеблах та листках у нижньому та середньому ярусах, у вигляді дрібних подушечок білого павутинного нальоту.

Середньостійким до борошнистої роси виявився гібрид СИ Анабелла (бал 5), хвороба проявлялась у нижньому та середньому ярусах. Нижній ярус був вкритий, у порівнянні з попередніми гібридами, більш щільним білим павутинним нальотом.

Отже, на основі проведених досліджень встановлено, що в умовах Лівобережного Лісостепу України середньостійким до борошнистої роси виявився гібрид СИ Анабелла, найвищу стійкість виявив гібрид СИ Флоретта, а гібриди НК Технік, Торес та СИ Харнас – стійкими. Всі досліджувані гібриди можна вирощувати в даній зоні за відповідного фунгіцидного захисту.

УДК 632.9:635.21

В. М. Матвієнко, магістрант,
С. В. Станкевич, канд. с.-г. наук, доцент
Державний біотехнологічний університет
**ШКІДЛИВІСТЬ СОВКИ БАВОВНИКОВОЇ
В УКРАЇНІ ТА СВІТІ**

Совка бавовникова (*Helicoverpa armigera* (Hübner, 1808).) відома під кількома латинськими назвами *Chloridea armigera* Hbn, *Chl. obsoleta*, *Helicoverpa obsoleta* Auct, *Heliothis armigera* Hbn, *H. fuscil*, *H. obsoleta* Auct, *H. rama*, *Noctua armigera* Hbn. Англійська назва шкідника – *African cotton bollworm; corn earworm; gram pod borer; grub, tomato; old world bollworm; tobacco budworm*.

Перші відомості про бавовникову совку в літературі почали з'являтися у другій половині XIX ст. Вже тоді, за даними Ф. Кеппена (1883), цей вид був широко розповсюджений у більшій частині Європи, Середній і Південній Азії, Америці, Африці і Австралії. Даному шкіднику присвячено багато вітчизняної та іноземної літератури, в якій висвітлено біологічні та екологічні особливості цього виду, дані обґрунтування і рекомендації щодо прогнозу чисельності шкідника.

Враховуючи високу економічну значимість бавовняної совки, цей вид був традиційним об'єктом пильної уваги з боку фахівців ВІЗР.

Нині *Helicoverpa armigera* Hbn. вважається економічно важливим шкідником. Втрати врожаю сільськогосподарських культур дуже значимі. Наприклад в Індії втрати бавовнику 2012–2013 рр. сягали 30–40 %. В Бразилії пошкодження гусеницями бавовникової совки кукурудзи, призвели до недобору врожаю від 12–25 % станом на 2013 р. В США бавовникову совку вважають одним з найнебезпечніших шкідників сільськогосподарських рослин. В Європі теж значних збитків завдає цей неаборигенний шкідник. Збитки від пошкодження кукурудзи сягають 15–18 %, а в окремі роки до 30 %.

На території України у Запорізькій, Черкаській, Харківській областях у 2011 році гусеницями бавовникової совки впродовж вегетаційного періоду пошкоджувалося до 35 %, а в Криму та Кіровоградській області до 55–60 % рослин соняшнику, качанів кукурудзи, овочевих культур. В осередках Харківської, Запорізької та Донецької областей пошкодження фітофагом соняшнику та кукурудзи сягало 84 %.

В Луганській обл. заселялися всі посіви кукурудзи з пошкодженням від 25–100 % качанів. В 2011–2012 рр. шкідник знаходився у фазі масового розмноження, а в 2013 році досяга піку чисельності. Також, дані А. В. Кузьминського засвідчили, що більшість гібридів сприйнятливі до шкідника. Не виявлено гібридів, які б не пошкоджувалися даним фітофагом. В середньому за роки досліджень пошкоджувалося 60,6 % качанів, в 2011 р. – 45,5 %, 2012 р – 54,9 та в 2013– 87,8 %.

На півночі Полтавської обл. у 2007 році зафіксували значне пошкодження качанів більшості середньостиглих і пізньостиглих гібридів кукурудзи до 70 %.

В умовах Лівобережного Лісостепу у 2007 році на посівах кукурудзи відбулася трансформація раніше непомітного виду в економічно домінуючий.

Чітка тенденція до збільшення (на 3,0–9,8 %) пошкоженості рослин гібридів кукурудзи бавовниковою совкою при збиранні у пізні строки простежувалася лише у сприятливому для розвитку шкідника 2007 р., коли вологі умови осені сприяли розвитку. Шкідник проникав навіть у ніжки качанів, тому вони часто обламувалися в місцях

пошкоджень. Довготривале живлення гусениць негативно позначилося на рівні врожайності зерна і його якості.

Щорічні втрати врожаю с.-г. продукції в світі від бавовникової совки на бавовнику, кукурудзі, овочевих, бобових та інших культурах перевищують 2 млрд USD, а вартість захисних заходів становить близько 1 млрд USD. В Китаї та Індії близько 50 % всіх інсектицидів використовується проти бавовникової совки. Фермери витрачають до 40 % свого заробітку на придбання інсектицидів для боротьби з *H. armigera* Hbn.

Без захисту проти бавовникової совки на кукурудзі захист інших культур стає проблематичним. Тому шкідливість даного фітофага в Україні є недооціненою.

УДК 632.51:632.913(4+477)

К. В. Мациборко¹⁴, магістр

Державний біотехнологічний університет

**АМБРОЗИЯ БАГАТОРІЧНА (*AMBROSIA PSILOSTACHYA DE CANDOLLE*), ПОШИРЕННЯ, ФІТОСАНІТАРНИЙ РИЗИК
ДЛЯ ЄВРОПИ І УКРАЇНИ**

Види роду амброзія (*Ambrosia*) розповсюджені в Америці, частина видів є заносними і відомі в багатьох країнах як карантинні бур'яни. Амброзія багаторічна (*Ambrosia psilostachya* De Candolle) належить до списку А1 Україні, тобто вважається відсутньою.

Мета досліджень. Проаналізувати поширення амброзії багаторічної та встановити фітосанітарні ризики для Європи та України.

Морфологія. Амброзія багаторічна належить до родини Айстрові (*Asteraceae*). *A. psilostachya* за зовнішнім виглядом дуже схожа на *Ambrosia artemisiifolia*, за винятком того, що перша є багаторічною рослиною з горизонтальним повзучим корінням, тоді як остання є однорічною рослиною зі стрижневим коренем. Крім того, листя *A. psilostachya* більш сірувато-зелене і не таке дрібне, як у *A. artemisiifolia*. Плоди *A. psilostachya* дрібніші. Стебло амброзії багаторічної пряме, гіллясте, заввишки 60–180 см, вкрите густими сірими волосками [1].

¹⁴ Науковий керівник – канд. біол. наук, доцент Леженіна І. П.